

a várva-várt, általános egyszerűsödés, az ige megtisztulásának tünetei. Elmondható róla, hogy éppen amikor az apokalipsziszról beszél, akkor a legközérthetőbb s a legvilágosabb. (Például a Réznek hangja, A nagy tivornyán, Emlékezés egy nyáréjszakára, Nótázó vén bakák stb.) Nem arra bizonyíték ez a tény is, hogy ez az emberi rom még költői fejlődésben volt? Nem gondolhatnánk-e joggal arra, hogy ha még vagy húsz évig élhetett volna, verseinek még nagyobb részét lehetne a „fiatalkori zsenigék” osztályába sorolni, hogy ama bizonyos „értelmetlenek”, túlságos bizarrak, mesterkéltén szögyártók is mind ide kerüljenek?

Földi léte a Kényszerűség Fájának gyümölcse volt; mire megért, meg is romlott. Romlásának okait ő maga a már sok nagyunkat elveszejtő magyar messiásvégzetben látja; „azért éltem tragikusan, bután, mert a sorsom magyar” — keres menstéget s magyarázatot végzetére (Régi énekek ekhója)... Haláltusáját a nemzetével egynek érezte — sajnos, szinte jogosan. Egy félisten együtt látta pusztulni magát hazájával, az Olympussal.

CSAK SAJNÁLNI LEHET AZOKAT, akikben nincs meg Ady felfogásának, megértésének vágya vagy képessége. Ezek a tartózkodók és fanyalgók — ha az életet talán nem is —, de a magyar költészetet csak félig élik, csak félig érzik. Megelégszenek azzal, hogy egy csodálatos, gauguini színekben gazdag ősréteg vad mélységei és szépségei helyett virágházak pálmáiban és angolkertek elfinomultabb remekeiben gyönyörködjenek. (Mert az Ady-mű és a kortársi költészet közt kb. ez a különbség.) Megfosztják magukat attól, hogy hallgassák a legnagyobb költői szív dobogását, amely, ha még oly rendetlenül és szörnyűeket rebbenve is, amíg dobogott, egy nagy magyar revenant vérkirengését szolgáltatta.

JÓKAI ANNA
ÍRÓ

Ady ajándékai

A gyermek- és serdülőkor határán találkoztam vele. Ő volt az első költő, aki megfenyegetett. Beoltotta kis életemet a bizonytalanság félelmével: aminek elébe-megyek, amibe sürgősen kíváncsi vagyok, az nem az addig elébem festett képeskönyvek és lovagregények világa, hanem leginkább a mesék kegyetlenségéhez hasonlatos, a mesék igazságtevése nélkül. Ady kicserélte fejem fölött a holdat; andalítóan buta, tejfehér bámészpofa helyett zöldesüst, kemény, titokzatos hatalommá változtatta. Azóta a halál lovainak cinkosa a hold, s ellensége minden teljesülő édességnek. De Ady adta nekem a napot is: makacs, dacos imádatát a győzelmes sugaraknak — az életerő diadalát a fojtó ködökön. Nap és hold: Lényekké változtak át, s amiről azt hittem, egyensúly és békeség: harccá változott bennem és körülöttem is minden. Önszerelme meghökkentett, és egy kicsiny időre, bűneimre fölmentést adott. Csak később értettem meg, az önszerelme ily magas hőfoka hogyan vált át törvényszerűen a mindenség szerelmébe, hogyan szenteli a Rész az Egész szolgájává magát. Saját sóvárgásom az elérhetetlenre, életem — az álom és realitás közötti feltölthetetlen árnyékvölgyben — egy ideig az ő alakjában talált gigászi rokont, ellátott a sejtelmekben való létezés káros menlevelével. De később ő maga tépte szét ezt az igazolást, s éppen a legfontosabb ügyben: a személyiség és nemzet önteremtő, folytatólagos ügyében, hátrahagyva az Értől az Óceánig vezető út akarati térképeit. Megtanított az ellentmondásokat nemcsak fölismerni, de elviselni — megtanított, milyen

teher országot, embert, életet a szubjektum ösztönösen szépítő lencséje nélkül szeretni, s épp ezért *igazán* szeretni. Tőle tanultam dölyföt — s mégis tőle, a leghetykébbtől, alázatot. A világ szerkezetébe látó ember kétségbeesését, ahogy kontárok és mészárosok összeszokott működését figyeli — s olykor elfogja a gyermeki döbbenet „...szörnyűséges, lehetetlen, hogy senkié, vagy emberé az Élet, az Élet, az Élet.”

A muszáj-Herkulesesség örök fortélyait is tőle lessük, elgyöngülésünk is csak harcmodor, vélt vagy való sebeink munkaeszközzé nemesülnek, mert ez az ő példája. Érzékennyé tette fülünket az itt-ott összehajoló magyarok torokhangjaira, valamiféle tartást, az örülettel is dacoló tartást ránkborított. De mindenek felett adta a befejezhetetlenség mámorát, a száguldás kényszerét, mert azt sugallta és sugallja: minden megtapintott céltábla mögött egy másik, szabad mezőbe vesző céltábla várakozik — s a fáradó lovas mindig *új*, de mindig *választott* lovon egyre csak azt közelíti.

KASS JÁNOS

GRAFIKUMMŰVÉSZ

Két fénykép Adyról

Ady gipszbe, bronzba öntve, kőbe faragva. Tanulmányok, könyvek, tömérdek írás a Költőről.

Hányan rajznak körülötte. Fényétől hányan kapnak aranyos ragyogást!

Micsoda hallelúja belső energia, iszonyatos erő dobta fel, forgatta meg, préselte a gravitáció erejével benne össze, majd robbantotta ki irányított energiáját!

Avult, sárguló fényképet nézek: a millennium díszmagyarba, tollas, forgós csákos, vítezkötéses, bársonymentés, díszkardos úri maskarába bújtatott, naiv statisztáját. Schneider cs. kir. udvari fotós mikroszkopikus metszetét a kor parazitájáról.

Ebbe a sárguló, naiv, nevetséges, szörnyű operettbe, öntudatlan és tudatos, stukóval, pakfonnal díszített, mozdíthatatlan, állóvízbe robbant bele a Költő!

Fényt döfött a sötétségbe s ettől a fénytől az árnyékok még keményebben rajzolódta ki, lemezre tapadás ékesített homlokzatok hivalkodó büszkeségét. Utcákat és tereket, hazug színjátékokat játszó, aranyozott páholyokat, színpadokat. De megrázta és szétszaggatta, leégette a nyomor szürkehályogját is, nyálas és lealázó lepedékét a szegények szeméről, hogy végre lássanak!

Honnan ez a hihetetlen erő, tisztánlátás, megérzés? Honnan a jövőbe látó, forradalmár, újat akaró hit? Milyen közeg szülte, kényszerítette kitörni a látszólag mozdulatlan anyagból ezt az izzó látást, kőgörcget, villámlást, vihart, mennydörgést, morajlást, tektonikus mozgást. Megrázva a túlcifrázott oszlopok pompázatos rendjét, címerekkel, koronákkal ékesített homlokzatok hivalkodó büszkeségét. Utcákat és tereket, hazug színjátékokat játszó, aranyozott páholyokat, színpadokat. De megrázta és szétszaggatta, leégette a nyomor szürkehályogját is, nyálas és lealázó lepedékét a szegények szeméről, hogy végre lássanak!

Nézem gyönyörű fejét a kinagyított képen. Székely Aladár felvétele itt dereng előttem, mint röntgenkép. Átsugárzik az évtizedek fényévnvi távlatából a pillanat töredéke, a lemezre tapadás energiasugárzása.

Nagy gyorsító berendezésekben kilométeres körpályán roppant sebességre felhajszolt anyagrészcsekkek keringenek, a zöldesen derengő képernyő raszterein, így villannak fel, így mutatják meg magukat, árulják el természetüket a kutató szem